

РОЗДІЛ I. КОГНІТИВНИЙ, СИНЕРГЕТИЧНИЙ, КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ І ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТИ МОВИ ТА МОВЛЕННЯ

Борисов О.О.

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

ІНФОРМАЦІЙНИЙ БАЗИС ДІАЛОГІЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

The thesis is devoted to the problem of information constituent of communicative (dialogical) interaction. The interaction is viewed both as an objective and social phenomenon. The interrelations between reality, social life and individual sphere of a human's existence are revealed.

У сучасних мовознавчих розвідках, які здійснюються згідно теоретико-методологічних настанов антропоцентричності, експланаторності, експансіонізму, дискурсоцентризму, функціоналізму, онтологічного дуалізму, діалогічності та ін. зазнають активного переосмислення ті комунікативні взаємодії, які відбуваються між членами етнічної спільноти та сприяють її фактичній структурації та національній ідентифікації.

Соціальні взаємодії визначаються як взаємозумовлені інформаційні обміни, за якими дії одного суб'єкта одночасно є причиною і наслідком відповідних дій іншого суб'єкта [2; 6, с. 144]. Результатом обміну є організація та координація дій комунікантів в їх соціальній діяльності [8, с. 237]. Тож структура взаємодії індивідів складається під впливом поведінкового регулятора, який налаштовує їх займати в комунікації соціально, психологічно та культурно відповідні позиції, реалізуючи типовий для них спосіб дії. Тим самим така комунікативна структура підтримує поведінковий регулятор, який її породив [13, с. 354].

Комунікативна взаємодія уявляється нами як *суб'єктно-об'єктно-суб'єктна діяльність* учасників спілкування, яка спрямована на вплив на

свідомість і поведінку один одного [11, с. 192; 14, с. 294]. Онтологічно в комунікації один суб'єкт набуває деяку мисленнєву субстанцію – *інформацію*, а іншій її не втрачає [1; 5, с. 85–86]. У поняття вкладається широкий зміст, оскільки воно інтерпретується не лише в ракурсі потреби в інформації (її передачі або отриманні), але й у сенсі будь-якого приводу для спілкування [4, с. 274], що зумовлене об'єктивними параметрами існування людського індивіда як представника виду *Homo Sapiens*. Власне життя особи є складною взаємодією з навколишнім середовищем, яку можна уявити як отримання та дешифрування деякої інформації з наступним перетворенням її на знаки, які здатні здійснювати комунікацію у людській спільноті [7, с. 17].

Імпульсом до розгортання діалогу стає інформаційна лакуна щонайменш одного з комунікантів та / або інформаційна насиченість іншого, який має намір нею поділитися. У випадку, коли особа володіє деякою інформацією та бажає передати її партнеру, передбачається, що тільки відчуття когнітивно-емоційного розрядження продуцента тексту окреслить часові межі процесу комунікації. З іншого боку, відчуття заповненості тієї чи іншої царини концептуальної системи свідомості реципієнта тексту, заради чого, власне, й розпочиналася комунікація, його можливе когнітивне та емоційне задоволення від отриманої інформації, призводить до затухання комунікативного акту. Незадоволення отриманою інформацією змушує адресата перетворюватися на адресанта у межах тієї самої інтеракції, шукати іншого партнера або змінювати оточуючу його реальність для досягнення необхідного ступеня комфорту існування.

Тип взаємодії як діяльнісна система комунікації, окрім мотиваційної її складової, визначається насамперед онтологічними обставинами спілкування. Обставини (ситуація спілкування) є двоскладним утворенням. Якщо перший шар відноситься до буттєвих ознак, відбиваючи просторово-часові координати соціального контакту, то другий – національно-культурний та соціальний – зумовлений етнокультурним фоном та тональністю комунікації. У першому – буттєвому – компоненті також можливо виділити два конституенти локального та темпорального її розгортання. По-перше, партнери зустрічаються у точці та в момент комунікативного контакту – *тут* та

РОЗДІЛ I. КОГНІТИВНИЙ, СИНЕРГЕТИЧНИЙ, КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ І ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТИ МОВИ ТА МОВЛЕННЯ

зараз – що утворює локально-темпоральний каркас комунікації; по-друге, партнери спілкуються в певному предметному та подійовому фрагментах місця та часу, що передбачає подійовий план омовленої ситуації [12, с. 43]. Так час слугує тим важливим регулятором практичної та ритуальної діяльності людей, який спрямований на упорядкування навколишнього світу та регламентацію людського існування. Людям необхідна структурація свого часу [2], одним з інструментів чого й виступає спілкування [10, с. 218]. Вибір часу для здійснення комунікації одночасно передбачає вибір її просторових координат [2], які опредмечуються у конкретному фізичному докїллі, визначають протікання комунікації.

Закономірним є те, що вся сутність існування людини зводиться до необхідності забезпечення постійного інформаційного каналу зв'язку з реальністю та соціумом [9, с. 40]. Для вирішення стратегічних проблем та оперативних завдань свідомість використовує результати біологічного, інстинктивно-емоційного досвіду індивіда (продукт екзистенційного буття), генетико-культурну інформацію (продукт ментального буття) та соціокультурне знання (продукт трансцендентного буття). Лише на основі синтезу колективного історичного та сучасного соціального досвіду вона здатна забезпечити адекватні реакції людини на виклики оточуючого середовища, тобто знаходити шляхи та засоби для її адаптації до безперервних, різних за своєю природою та динамічних змін [5, с. 211–212]. Тож, соціальна діяльність, підтипом якої є комунікативна діяльність, яка виформовується універсальною когнітивною моделлю діалога, трактується як інформаційно спрямований процес, який передбачає здатність (зокрема, знакового) адаптування у фізичному і соціальному середовищі [3, с. 124–125; 9, с. 217] та здатність до інформаційного прогнозування його динаміки.

Література

1. Аристов С. А. Ситуированная модель смены коммуникативных ролей [Електронний ресурс] / С. А. Аристов. – Режим доступу :

- http://studydoc.ru/doc/4091054/situirovannaya-model._-smeny-kommunikativnyh-rolej.
2. Берн Э. Игры в которые играют люди. Психология человеческих взаимоотношений [Электронный ресурс] / Э. Берн. – Режим доступа : <http://psylib.org.ua/books/berne02/txt01.htm>.
  3. Беспалов И. И. Свобода и рабство / И. И. Беспалов. – Новороссийск : НГМА, 2003. – 312 с.
  4. Богданов В. В. Лингвистическая прагматика и ее прикладные аспекты. Прикладное языкознание / В. В. Богданов. – Санкт-Петербург : Изд-во С.-Петербург. ун-та, 1996. – С. 268–275.
  5. Клименюк А. В. Знание, познание, когниция / А. В. Клименюк. – Тернополь : Підручники і посібники, 2010. – 304 с.
  6. Козловець М. А. Соціологія / М. А. Козловець, В. О. Федоренко, П. В. Маслак. – Житомир : ЖВІРЕ, 2001. – 460 с.
  7. Лотман Ю. М. Структура художественного текста. Об искусстве / Ю. М. Лотман. – Санкт-Петербург : “Искусство-СПБ”, 1998. – С. 14–285.
  8. Міщенко В. Я. Поняття цілі та дії у діяльнісних концепціях мови / В. Я. Міщенко. – Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки : зб. наук. праць. – Луцьк : Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2008. – № 5. – С. 236–240.
  9. Олянич А. В. Презентационная теория дискурса / А. В. Олянич. – М. : Гнозис, 2007. – 407 с.
  10. Рождественский Ю. В. Теория риторики / Ю. В. Рождественский. – М. : Флинта; Наука, 2006. – 512 с.
  11. Селіванова О. О. Основи теорії мовної комунікації / О. О. Селіванова. – Черкаси : Вид-во Чабаненко Ю.А., 2011. – 350 с.
  12. Формановская Н. И. Речевое общение : коммуникативно-прагматический подход / Н. И. Формановская. – М. : Изд-во “Русский язык”, 2002. – 216 с.
  13. Хабермас Ю. Философский дискурс о модерне / Ю. Хабермас. – М. : Издательство “Весь Мир”, 2003. – 416 с.
  14. Levinson S. Pragmatics / S. Levinson. – Cambridge : Cambridge University Press, 1983. – 436 p.

РОЗДІЛ І. КОГНІТИВНИЙ, СИНЕРГЕТИЧНИЙ, КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ І ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТИ МОВИ ТА МОВЛЕННЯ

на використання енергії ПОВІТРЯ (енергії, породжуваної в процесі динамічних взаємодій систем), що забезпечує здатність живих об'єктів утворювати кластери на основі резонансного "спів-налаштування" й відповідну спроможність до самоорганізації, самопідтримки, адаптації та розвитку.

Література

1. Колесник О.С. Introducing M-logic: basic remarks on key concepts / О.С. Колесник // Теоретична і дидактична філологія. Серія "Філологія". Серія "Педагогіка" : Зб. наук. праць. – Вип. 25. – Переяслав-Хмельницький : Вид. ПП Щербатих О.В., 2017. – С. 159–169.
2. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка / М. Фасмер; [пер. с нем. О.Н Трубочева] : В 4-х т. – М. : Прогресс, 1964. – 1973. – Т.2. – 672 с.
3. McBain A. An Etymological Dictionary of the Gaelic Language / Alexander. A. McBain, LL.D. – Stirling : Eneas MacKay, 1911. – 426 p.
4. Pokorny J. Indogermanisches etymologisches Wörterbuch / Julius Pokorny. – Bd. 1–2. – Bern : Francke. – 1959. – 1183 S.
5. Rudnyts'kyj J.B. An Etymological dictionary of the Ukrainian language. – Ottawa: Ukrainian Mohylo-Mazepian Academy of Sciences; Ukrainian language association; University of Ottawa Press. – 1982. – Vol. 1.–2.

Борисов О.О., Васильєва О.Г.

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

БАЗОВІ ЖАНРОВІ РІЗНОВИДИ СУПЕРЕЧКИ В АНГЛОМОВНІЙ ТА УКРАЇНОМОВНІЙ ЕТНОСВІДОМОСТІ

The thesis is devoted to the study of the ARGUMENT genre in English and Ukrainian conceptual pictures of the world. A closer look at such kinds of arguments as debates, polemic, dispute and discussion is suggested. The main differences and common features of the genres are established.

За психологічним словником термін «суперечка» розкривається як збуджений, емоційний, словесний обмін між двома або кількома особами, які не мають єдиної думки в якомусь питанні [6]. У суперечці «кожна сторона, аргументуючи /відстоюючи/ і спростовуючи /опонуючи/ думку співрозмовника /супротивника/ претендує на монопольне встановлення